

ಬಂಡಾಯ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಜಾನಪದೀಯ ಅಂಶಗಳು

ಡಾ. ಚಿಕ್ಕಣ್ಣ ಬಿ. ಎಸ್. ಸಹಾಯಕ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು, ಸರ್ಕಾರಿ ಪ್ರಥಮ ದರ್ಜೆ ಕಾಲೇಜು ಬ್ಯಾಡಗಿ, ಮೊಬೈಲ್ ಸಂಖ್ಯೆ: 9535092407,
Email:chikkannabs@gmail.com

Abstract: ವಿಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಲೋಕ ಜ್ಞಾನದ ತಾಯಿಬೇರು ಜಾನಪದವೆಂಬುದು ಸರ್ವವೇದ್ಯವಾದುದು. ಸಾಹಿತ್ಯ, ಕಲೆ, ಸಮಾಜ, ವಿಜ್ಞಾನಗಳು ಜಾನಪದದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ತಮ್ಮ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿ ಕೊಂಡಿವೆ. ಅವುಗಳ ಸತ್ವವು ಸಮೃದ್ಧಗೊಂಡಿದೆ. ಜಾನಪದವು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಎಲ್ಲಾ ಸ್ತರದ ಉಸಿರಾಗಿದೆ.

ಅಕ್ಷರಸ್ಥರಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದು ಶಿಷ್ಟಸಾಹಿತ್ಯವಾದರೆ, ಅನಕ್ಷರಸ್ಥರ ಸೃಜನಶೀಲ ಪ್ರತಿಭೆಯ ಅತಿ ಸಹಜವಾದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯವಾಗಿದೆ. ಆದಿಮಾನವರು ದೈನಂದಿನ ನೋವು-ನಲಿವು, ಅನಿಸಿಕೆ-ಅನುಭವ, ಕನಸು-ಕಲ್ಪನೆ, ಕ್ರಿಯೆ-ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಹಾಡು, ಕಥೆ, ಗಾದೆ, ಒಗಟು, ಒಡಪುಗಳನ್ನು ಮೌಖಿಕವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದರು. ಆಡುನುಡಿಗಿಂತ ವಿಶೇಷವಾದ ಧ್ವನಿ, ಬನಿ, ಪರಿಣಾಮ ಹಾಗೂ ಹೊಸ ಹೊಳಪುಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದರಿಂದ ಮರೆಯಲಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಮೊದಲು ಕೇಳಿದವರು ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಗೆ, ಮಗದೊಬ್ಬರಿಗೆ, ಇಡೀ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಮೌಖಿಕವಾಗಿ ವರ್ಗಾಯಿಸುತ್ತಾ ಬಂದರು. ಮುಂದೆ ಲಿಪಿಯ ಉಗಮವಾಗಿ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಪಡೆದಂತೆ ಮೌಖಿಕ ಪರಂಪರೆಯ ಅನುಭವಗಳು ಪ್ರತಿಭಾನ್ವಿತರ ಮನೋಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದುದರಿಂದ ಅವರ ಕೃತಿಗಳಿಗೆ ಜೀವಧಾತವನ್ನು ಒದಗಿಸಿದವು. ಜಗತ್ತಿನ ಎಲ್ಲಾ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೂ ಈ ಸಂಗತಿ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಸಾಹಿತ್ಯವೆನ್ನುವುದು ಮಾನವ ಬದುಕಿನಿಂದ ಹೊರತಲ್ಲ. ಜನರಿಂದ ಜನರಿಗಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿ, ಜನರಿಗೆ ಪ್ರೇರಣೆಯನ್ನು ನೀಡುವುದು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಗುರಿಯಾಗಿದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಯಾವುದೇ

ಭಾಷೆಯೊಂದರ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಉಪಯುಕ್ತ, ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ, ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ, ಜೀವನಬದ್ಧವೂ ಮತ್ತು ಚಿರಂತನವು ಆಗಬೇಕಾದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಜನಪದ ಜೀವನದರ ಮುಖ್ಯಾಂಶಗಳು ಮೊಳಕೆಯೊಡೆ ಯಬೇಕು. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಜಾನಪದವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿದ ಯಾವ ಮಹಾಕೃತಿಯೂ ಸಾಹಿತ್ಯಲೋಕದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆಂಬುದು ಮನದಟ್ಟಾಗುತ್ತದೆ.

ಮುಖ್ಯಾಂಶಗಳು: ಮೌಖಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಅನಕ್ಷರಸ್ಥರಿಂದ ರೂಪುಗೊಂಡಿದೆ. ಜನಪದರ ಅನುಭವ ಅಗಾಧವಾದುದು. ಶಿಷ್ಟಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ದಲಿತ ಬಂಡಾಯ ಕಾಲಘಟ್ಟದ ಲೇಖಕರು ಜಾನಪದ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿ ದುಡಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ಹಿಂದಣ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ.

ವಿಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಲೋಕ ಜ್ಞಾನದ ತಾಯಿಬೇರು ಜಾನಪದವೆಂಬುದು ಸರ್ವವೇದ್ಯವಾದುದು. ಸಾಹಿತ್ಯ, ಕಲೆ, ಸಮಾಜ, ವಿಜ್ಞಾನಗಳು ಜಾನಪದದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ತಮ್ಮ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿ ಕೊಂಡಿವೆ. ಅವುಗಳ ಸತ್ವವು ಸಮೃದ್ಧಗೊಂಡಿದೆ. ಜಾನಪದವು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಎಲ್ಲಾ ಸ್ತರದ ಉಸಿರಾಗಿದೆ.

ಅಕ್ಷರಸ್ಥರಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದು ಶಿಷ್ಟಸಾಹಿತ್ಯವಾದರೆ, ಅನಕ್ಷರಸ್ಥರ ಸೃಜನಶೀಲ ಪ್ರತಿಭೆಯ ಅತಿ ಸಹಜವಾದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯವಾಗಿದೆ. ಆದಿಮಾನವರು ದೈನಂದಿನ ನೋವು-ನಲಿವು, ಅನಿಸಿಕೆ-ಅನುಭವ, ಕನಸು-ಕಲ್ಪನೆ, ಕ್ರಿಯೆ-ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಹಾಡು, ಕಥೆ, ಗಾದೆ, ಒಗಟು, ಒಡಪುಗಳನ್ನು ಮೌಖಿಕವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದರು. ಆಡುನುಡಿಗೆಂತ ವಿಶೇಷವಾದ ಧ್ವನಿ, ಬನಿ, ಪರಿಣಾಮ ಹಾಗೂ ಹೊಸ ಹೊಳಪುಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದರಿಂದ ಮರೆಯಲಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಮೊದಲು ಕೇಳಿದವರು ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಗೆ, ಮಗದೊಬ್ಬರಿಗೆ, ಇಡೀ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಮೌಖಿಕವಾಗಿ ವರ್ಗಾಯಿಸುತ್ತಾ ಬಂದರು. ಮುಂದೆ ಲಿಪಿಯ ಉಗಮವಾಗಿ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಪಡೆದಂತೆ ಮೌಖಿಕ ಪರಂಪರೆಯು ಅನುಭವಗಳು ಪ್ರತಿಭಾನ್ವಿತರ ಮನೋಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದುದರಿಂದ ಅವರ ಕೃತಿಗಳಿಗೆ ಜೀವಧಾತವನ್ನು ಒದಗಿಸಿದವು. ಜಗತ್ತಿನ ಎಲ್ಲಾ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೂ ಈ ಸಂಗತಿ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಸಾಹಿತ್ಯವೆನ್ನುವುದು ಮಾನವ ಬದುಕಿನಿಂದ ಹೊರತಲ್ಲ. ಜನರಿಂದ ಜನರಿಗಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿ, ಜನರಿಗೆ ಪ್ರೇರಣೆಯನ್ನು ನೀಡುವುದು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಗುರಿಯಾಗಿದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಯಾವುದೇ ಭಾಷೆಯೊಂದರ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಉಪಯುಕ್ತ, ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ, ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ, ಜೀವನಬದ್ಧವೂ ಮತ್ತು ಚಿರಂತನವು ಆಗಬೇಕಾದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಜನಪದ ಜೀವನದ

ಮುಖ್ಯಾಂಶಗಳು ಮೊಳಕೆಯೊಡೆ ಯಬೇಕು. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಜಾನಪದವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿದ ಯಾವ ಮಹಾಕೃತಿಯೂ ಸಾಹಿತ್ಯಲೋಕದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆಂಬುದು ಮನದಟ್ಟಾಗುತ್ತದೆ.

ಹಳಗನ್ನಡದ ಶಿವಕೋಟ್ಯಾಚಾರ್ಯ, ಪಂಪ, ರನ್ನ, ನಾಗವರ್ಮ, ನಯಸೇನ, ಬಂಧುವರ್ಮ, ಬ್ರಹ್ಮಶಿವ, ರಗಳೆ, ಕೀರ್ತನೆಗಳು, ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ, ಲಕ್ಷ್ಮೀಶ, ಸರ್ವಜ್ಞ ಮುಂತಾದವರ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಜಾನಪದದ ವಿವಿಧ ಮುಖಗಳು ಅನಾವರಣಗೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ಸೋದಾಹರಣವಾಗಿ ಗುರ್ತಿಸ ಬಹುದಾಗಿದೆ. ರಾಜಾಶ್ರಯವನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಳಿದ ವಚನಕಾರರು ಪುರಾಣ ಲೋಕಕ್ಕಿಂತ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ, ಭಿನ್ನವಾದ ಮತ್ತು ಜೀವಂತವಾದ ಹೊಸ ಅನುಭವ ಲೋಕವನ್ನು ತೆರೆದಿಟ್ಟರು. ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ರಾಜಾಶ್ರಯದ ಸಂಕೋಲೆಯಿಂದ ಬಿಡಿಸಿ ಜನರ ಬಳಿಗೆ ತಂದರು. ವಚನದ ಕೇಂದ್ರ ನೆಲೆಯ ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ಜನಪದರ ಭಾಷೆ, ಪಾತ್ರ ಸೃಷ್ಟಿ, ಆವರಣ ನಿರ್ಮಾಣ ಹಾಗೂ ನಿರೂಪಣೆಯಲ್ಲಿ ಜಾನಪದದ ಆಶಯಗಳನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದರು.

ಪ್ರಾಚೀನದಿಂದ ಆಧುನಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯದವರೆಗೆ ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಮಾಣ ಅಧಿಕವಾಗಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಜನಪದ ಸಂವೇದನೆಗಳು ಹೊಸ ನೆಲೆಗಳ ಮೂಲಕ ಹೊಸ ಹೊಸ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಹೊರಹಾಕಿದೆ. ದಲಿತ ಬಂಡಾಯ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯ, ಚೆನ್ನಣ್ಣ ವಾಲೀಕಾರ, ಅರವಿಂದ ಮಾಲಗತ್ತಿ, ಜಂಬಣ್ಣ ಅಮರಚಿಂತ, ಶಂಕರ ಕಟಗಿಯವರು ಜಾನಪದ ಸಂವೇದನೆಯನ್ನು ಸೂರೆ ಮಾಡಿದರು ಎನ್ನಬಹುದು. ದಲಿತ ಸಂವೇದನೆಯೂ ಬಂಡಾಯ ಮನೋಧರ್ಮದೊಂದಿಗೆ ತಳುಕು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಎರಡೂ ಸಂವೇದನೆಗಳು ಅಂತರ್ ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಿರುವುದನ್ನು ಅನ್ವಯಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪಂಪನಾದಿಯಾಗಿ ವಚನಕಾರರು, ಕೀರ್ತನಕಾರರು, ಸರ್ವಜ್ಞನಿಂದ ಬಂಡಾಯ ಪರಂಪರೆಯು ಮುಂದುವರಿದು ಆಧುನಿಕ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮೌಲ್ಯವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಮನೋಧರ್ಮವಾಗಿ ಸ್ವೀಕಾರಗೊಂಡಿದೆ. ಅನೇಕ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಎಪ್ಪತ್ತರ ದಶಕದಲ್ಲಿ ದಲಿತ ಸಂಘರ್ಷ ಸಮಿತಿ, ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಸಮುದಾಯ ಸಂಘಟನೆ, ಬಂಡಾಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚಳುವಳಿಯಂಥ ಪ್ರಗತಿಪರ ಆಂದೋಲನಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡವು. ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಸಮಾನತೆ, ಅನೈಕ್ಯತೆ ವಿರುದ್ಧ ಬಂಡಾಯ ಚಳುವಳಿ ರೂಪುಗೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯದ

ನೆಲೆಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ. ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ದಲಿತ, ಮಹಿಳಾ, ಮುಸ್ಲಿಂ ಹಾಗೂ ಗ್ರಾಮೀಣ ಸಂವೇದನೆಗಳ ಮೂಲಕ ಬೇರೊಂದು ಅನುಭವ ಲೋಕವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಅಪರಿಚಿತವಾಗಿರುವ ಅನೇಕ ಹೊಸ ದನಿಗಳಿವೆ. ಶೋಷಿತರ ದನಿಯಾದ ಬಂಡಾಯ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಖಡ್ಗವಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಜನರ ನೋವಿಗೆ ಮಿಡಿವ ಪ್ರಾಣಮಿತ್ರವಾಯಿತು. ಇಂತಹ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಜಾನಪದೀಯ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ಗುರ್ತಿಸಿ ಬಂಡಾಯ ಕಾವ್ಯದ ವಿಶೇಷತೆಯನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಜನಪದವು ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಮೀಸಲಾಗಿರದೆ ಕಲೆ-ಸಂಸ್ಕೃತಿ-ಆಚರಣೆ-ಹಬ್ಬ-ಹುಣ್ಣಿಮೆ-ದೇವರು ಮುಂತಾದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಚಹರೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಭೂಮಿ-ಬಾನುಗಳ ನಡುವೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದೂ ಜಾನಪದ ನೆಲೆಗಳ ಮೂಲಕ ಪ್ರವಹಿಸಿರುವಂತದ್ದಾಗಿದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಸಮಾಜ, ಭೂಮಿ, ಆಕಾಶ, ಸಸ್ಯ, ಪ್ರಾಣಿಜಗತ್ತಿನ ಬಗೆಗೆ ಬಂಡಾಯ ಕವಿಗಳ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ಗಮನಾರ್ಹವಾದುದಾಗಿದೆ. ಬರಗಾಲ, ಮಳೆಗಾಲ, ಹಬ್ಬ ಹರಿದಿನ, ಹಸಿವು ಮತ್ತು ಬಡತನಗಳ ಬಗೆಗೆ ಜನಪದರಂತೆ ಬಂಡಾಯ ಕವಿಗಳೂ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹೆಣ್ಣು ಮತ್ತು ಗಂಡಿನ ಸಂಬಂಧಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕಾವ್ಯ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬಂಡಾಯ ಕವಿಗಳು ಜಾನಪದಕ್ಕೆ ಋಣಿಯಾದರೂ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದಾರೆ.

ನವೋದಯದಲ್ಲಿ ಬೇಂದ್ರೆಯವರು, ನವ್ಯರಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಕಂಬಾರರು ಜಾನಪದ ಸತ್ವವನ್ನು ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿ ದುಡಿಸಿಕೊಂಡರು. ದಲಿತ ಬಂಡಾಯ ಕವಿಗಳು ಜನಪದ ಹಾಡುಗಬ್ಬಗಳ ಆಕೃತಿಗಳನ್ನು ಮುರಿದುಕಟ್ಟಿ ವರ್ತಮಾನದ ಆಶಯಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ಹೊಸ ಹಾಡಿನ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಂಡರು. ಸಿದ್ದಲಿಂಗಯ್ಯನವರ 'ಹೊಲೆಮಾದಿಗರ ಹಾಡು', 'ಸಾವಿರಾರು ನದಿಗಳು', ಚೆನ್ನಣ್ಣ ವಾಲೀಕಾರ 'ಹಾಡಕ್ಕೆ ಹಾಗೂ ಇತರ ಪದಗಳು', 'ಬಂಡೆದ್ದ ದಲಿತರ ಬೀದಿ ಹಾಡುಗಳು', 'ಕಗ್ಗತ್ತಲೆಯ ಖಂಡದ ಹಾಡುಗಳು' ಹಾಡಿನ ಸಂಗ್ರಹಗಳಾದರೆ, 'ಕರಿತಲಿ ಮಾನವನ ಜೀವದ' ಜಾನಪದ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಋಣಿಯಾಗಿದೆ. ಚಂಪಾರವರ 'ಗುಂಡಮ್ಮನ ಹಾಡು', ಬರಗೂರು ರಾಮಚಂದ್ರಪ್ಪ ನವರ 'ಮಾದಿಗರ ಹುಡುಗಿ' ಬಸವರಾಜ ಸಬರದರ 'ದನಿಯೆತ್ತಿ ಹಾಡೇನ' ಮತ್ತು 'ಪದಕಟ್ಟಿ ಹಾಡೇನ' ಹಾಡಿನ ಸಂಕಲನಗಳಾಗಿವೆ. ಇವರು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭು ಬೆಟ್ಟದೂರ, ಎಸ್.ಜಿ.ಸಿದ್ದರಾಮಯ್ಯ, ಮಾಲತಿ ಪಟ್ಟಣಶೆಟ್ಟಿ, ಕಮಲಾ ಹೆಮ್ಮಿಗೆ, ಸವಿತಾ

ನಾಗಭೂಷಣ ಮುಂತಾದವರ ಕಾವ್ಯ ಸಂಕಲನಗಳಲ್ಲಿರುವ ಜಾನಪದ ಹಾಡುಗಳು ತೀವ್ರತರವಾದ ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿವೆ. ಎಸ್.ಎಸ್.ಹಿರೇಮಠರವರ 'ಕಪ್ಪುನೆಲದ ಹೂಗಳು' ಹಾಗೂ 'ಕೂಲಿಕಾರರ ಗೀಗೀಪದ', ಕೆ.ರಾಮಯ್ಯನವರ 'ಬರುತಿಹೆವು ನಾವು' ಮುಂತಾದ ಹಾಡುಗಳು ಜನಪದ ಹಾಡುಗಬ್ಬಗಳಿಂದಲೇ ಪ್ರೇರಣೆ ಪಡೆದವುಗಳಾಗಿವೆ. ಬಂಡಾಯ ಕವಿಗಳು ಬಂದಿರುವುದು ಗ್ರಾಮೀಣ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಿಂದ ಹಾಗಾಗಿ ಅವರ ರಚನೆಗಳಲ್ಲಿ ಜಾನಪದ ಸತ್ವ ಮತ್ತು ಶೈಲಿ ಎದ್ದುಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಜನಪದ ಹಾಡುಗಬ್ಬಗಳಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಾದ ಲಯವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದು ದ್ವಿಪದಿ. ಸುವಿಪದ, ಕೋಲಿಪದ, ಚೌಡಿಕೆ ಪದಗಳು ದ್ವಿಪದಿಯಲ್ಲಿವೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಣ್ಣ ವಾಲೀಕಾರ, ಬಸವರಾಜ ಸಬರದವರ ಆರಂಭದ ಕಾವ್ಯ ಸಂಕಲನಗಳಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ಮುವತ್ತಾರು ದ್ವಿಪದಿ ಹಾಡುಗಳಿವೆ. ಇತರ ಕವಿಗಳ ಕವನ ಸಂಕಲನಗಳಲ್ಲೂ ದ್ವಿಪದಿ ಹಾಡುಗಳು ಕಾಣಸಿಗುತ್ತವೆ. ಕಮಲಹೆಮ್ಮಿಗೆಯವರ 'ಸೋಯೆನ್ನಿರೆ' ಸವಿತಾ ನಾಗಭೂಷಣರವರ 'ದುಃಖ' ದ್ವಿಪದಿಗಳಲ್ಲಿವೆ. ಚೆನ್ನಣ್ಣ ವಾಲೀಕಾರರ ದ್ವಿಪದಿಯೊಂದು ಹೀಗಿದೆ.

“ಯಾರು ಎತ್ತರು ಬಿದ್ದ ನಮ್ಮನು ನಾವೆ ಏಳುವ ಬನ್ನಿರೊ
ನಮ್ಮ ಹಗೆಗಳನೆಲ್ಲ ಹಣಿಯಲು ಕೊಡಲಿ ಕತ್ತಿಯ ತನ್ನಿರೊ”
||ಕೋಲು||

ಕೋಲಾಟಪದ ಆಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಜಾನಪದದ ಹಾಡುಗಬ್ಬದಂತೆ ಕಂಡರೂ ಮೂಲ ಸಂರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ. ಬೆಳದಿಂಗಳ ಸಂಭ್ರಮದಲ್ಲಿ ಜನಪದರ ಕೋಲಾಟದಲ್ಲಿ ತನ್ಮಯತೆಯ ಪುಳಕವಿದ್ದರೆ, ಇಂತಹ ಹಾಡಿನ ಮೂಲಕ ಎದೆಯ ನೋವನ್ನು ತೆರೆದಿಡುವ ಕವಿಯ ಕೋಲಾಟದ ಧೋರಣೆ ಮತ್ತು ಆಶಯದಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿದೆ. ಅಸಮಾನತೆ ವಿರುದ್ಧದ ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಇಂತಹ ಹಾಡುಗಬ್ಬವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ದುಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಕವಿಯ ಆಶಯ ಬೇರೆಯಾದರೂ ಜನಪದದ ಮೂಲ ಹಾಡುಗಬ್ಬಕ್ಕೆ ಋಣಿಯಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ತ್ರಿಪದಿಯಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಬಂಡಾಯ ಕವಿಗಳು ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯನವರ 'ಬಿದ್ದಾವು ಮನೆಗಳು' 'ಕತ್ತೆ ಮತ್ತು ಧರ್ಮ' ಗಮನಸೆಳೆಯುವ ತ್ರಿಪದಿ ರಚನೆಗಳಾಗಿವೆ. ಚೆನ್ನಣ್ಣ ವಾಲೀಕಾರರ 'ಕಗ್ಗತ್ತಲೆ ಖಂಡದ ಕಾವ್ಯ' ಸಂಕಲನದ 'ಎಲ್ಲಮ್ಮ' 'ನನ್ನ ಜೀವನ' 'ಸಾವಿನ ತ್ರಿಪದಿ' 'ನನ್ನ ಹಕ್ಕಿಯ ಹಾಡು' ಮುಂತಾದವು. ಬಸವರಾಜ ಸಬರದವರ 'ರಕ್ತಮಾಂಸದ ಹಾಡು' 'ಹೀಂಗಂದ್ರ ಮುಂದ ಹ್ಯಾಂಗ' 'ಬತ್ತಿ ಹೋಗತಾವ ಬದುಕೆಲ್ಲ' ಇಂತಹ ತ್ರಿಪದಿ ರಚನೆಗಳು ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿವೆ.

ಅರವಿಂದ ಮಾಲಗತ್ತಿಯವರ 'ಮೂಕನಿಗೆ ಬಾಯಿಬಂದಾಗ' ಸಂಕಲನದಲ್ಲಿರುವ ಮೂವತ್ತಾರು ಬಿಡಿ ತ್ರಿಪದಿಗಳು ಜಾನಪದೀಯವೆನಿಸುತ್ತವೆ.

“ಸುರುವೀಗಿ ನನಬಳಗ ಯಾರನ್ನ ನೆನೆಯಲಿ
ಬಾಬಾ ಸಾಹೇಬ್ ನೆನೆದೇನಿ ನನಬಳಗ
ಹುಟ್ಟಿದ ಜಲ್ಮ ಸಾರ್ಥಕ”²

ಛಂದಸ್ಸಿನ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ಬಂಡಾಯ ಕವಿಗಳ ತ್ರಿಪದಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗಿ ಕಂಡರೂ ಗೇಯತೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಮೂಲ ಜನಪದದ ತ್ರಿಪದಿಯಂತಿದೆ. ಜನಪದರು ಭೂತಾಯಿಯನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುವರು. ಸುಖ-ಸಂತೋಷ, ನೋವು-ನಲಿವುಗಳನ್ನು ತ್ರಿಪದಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡರೆ ಬಂಡಾಯ ತ್ರಿಪದಿಯಲ್ಲಿ ನೋವಿನ ನೆಲೆಗಳು ಹೆಚ್ಚಿವೆ. ಜಾತೀಯತೆ, ಮೇಲು ಕೀಳು, ದೇವರು ಧರ್ಮದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಶೋಷಣೆಯ ವಿರುದ್ಧ ದನಿಯೆತ್ತುವ ಖಡ್ಗದಂತೆ ಹರಿತವಾಗಿವೆ. ಜನಪದ ತ್ರಿಪದಿಯಲ್ಲಿರುವ ಲಯಗಾರಿಕೆ ಹಾಗೂ ಕಲಾವಂತಿಕೆ ಬಂಡಾಯ ತ್ರಿಪದಿಯಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟಾಗಿ ಕಾಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಜನಪದ ಹಾಡುಗಬ್ಬಕ್ಕೆ ಋಣಿಯಾಗಿವೆ. ಚೌಪದಿಯಲ್ಲೂ ಕಾವ್ಯರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ

“ಬರುತಿಹೆವು ನಾವು ಬರುತಿಹೆವು
ಬರುತಿಹೆವು ನಾವು ಬರುತಿಹೆವು
ಯುಗಯುಗಗಳಿಂದ ನೀವ್ ತುಳಿದ ಜನಗಳ
ಕೊರಳ ದನಿಗಳು ನಾವು”³

ಜನಪದ ಹಾಡುಗಬ್ಬದ ಛಂದಸ್ಸಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ರೂಪದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಚೌಪದಿಯನ್ನೇ ಹೋಲುತ್ತದೆ. ಅರವಿಂದ ಮಾಲಗತ್ತಿ, ಸಿದ್ದಲಿಂಗಯ್ಯ, ಚೆನ್ನಣ್ಣ ವಾಲೀಕಾರ, ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭು ಬೆಟ್ಟದೂರ, ಎಸ್.ಜಿ.ಸಿದ್ದರಾಮಯ್ಯ ಮುಂತಾದ ಬಂಡಾಯ ಕವಿಗಳು ರಚಿಸಿರುವ ಚೌಪದಿಗಳು ಸೊಗಸಾಗಿ ಮೂಡಿಬಂದಿವೆ.

ಗೀಗಿಪದ, ಡೊಳ್ಳನಪದಗಳನ್ನು ಬಂಡಾಯ ಕವಿಗಳು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಭುರಾಜ್ ಅರುಣಕಲ್ ರವರ 'ಒಂಟಿಗೂಗಿಯ ಲಾವಣಿ' ಬಸವರಾಜ ಸಬರದವರ 'ದನಿಯೆತ್ತಿ ಹಾಡೇನ' ಮತ್ತು ಚೆನ್ನಣ್ಣ ವಾಲೀಕಾರ 'ಕಗ್ಗತ್ತಲೆ ಖಂಡದ ಕಾವ್ಯ' ಸಂಕಲನಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಲಾವಣಿಗಳಿವೆ. ಅವು ಜನಪದರ 'ಕಿತ್ತೂರಿನ ಚೆನ್ನಮ್ಮನ ಲಾವಣಿ', ಸಂಗೊಳ್ಳಿರಾಯಣ್ಣನ ಲಾವಣಿಗಳನ್ನು ನೆನಪಿಗೆ ತರುತ್ತವೆ. ಕಲಾತ್ಮಕತೆಯಲ್ಲಿ ವಾಲೀಕಾರರ ಲಾವಣಿಗಳು ಜನಪದ ಲಾವಣಿಗೆ ಸಮನಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ. ಸಿದ್ದಲಿಂಗಯ್ಯ 'ಅಲ್ಲಿಕುಂತವರೆ', ವಡ್ಡಗೆರೆ ನಾಗರಾಜಯ್ಯ 'ಆಸಾದಿ' ಎಸ್.ಜಿ.ಸಿದ್ದರಾಮಯ್ಯ

‘ಬಿಜ್ಜಳನ್ಯಾಯ’ ಮತ್ತು ‘ಅನ್ನನೀತಿ’ ಜಾನಪದ ಪರಿವೇಷದಲ್ಲಿರುವ ಖಂಡಕಾವ್ಯಗಳಾಗಿವೆ. ಇವು ಲಾವಣಿಗಳ ಮುಂದುವರಿದ ರೂಪದಂತಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿದೆ. ಭಜನೆ ಅಥವಾ ತತ್ವಪದಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕುಂ. ವೀರಭದ್ರಪ್ಪನವರ ‘ಹಾರಬಾರದೆ ನವಿಲಮೇಲೆ’ ಬಸವರಾಜ ಸಬರದರ ‘ಗುಬ್ಬಿಯೊಂದು ಗೂಡು ಕಟ್ಟಾದೊ’ ತತ್ವಪದಗಳು ಅನುಭಾವಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಬದುಕಿನ ಹುಡುಕಾಟ ಮತ್ತು ಅದರ ನಿಗೂಢತೆಯನ್ನು ಶೋಧಿಸುತ್ತವೆ. ಭಜನೆ ಪದಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಅಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಹರಿತವಾಗಿ ವಿಡಂಬಿಸುತ್ತವೆ. ಚೆನ್ನಣ್ಣ ವಾಲೀಕಾರರಿಗೆ ಬಯಲಾಟ ಹಾಡುಗಳ ಪ್ರಭಾವವಿದೆ. ‘ಕಗ್ಗತ್ತಲೆ ಖಂಡದಕಾವ್ಯ’ ಸಂಕಲನದಲ್ಲಿ ಐದು ಬಯಲಾಟದ ಹಾಡುಗಳಿವೆ.

ಜನಪದ ಹಾಡುಗಬ್ಬಗಳ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೊಳಗಾಗಿ ಕಾವ್ಯ ರಚಿಸಿದ್ದರೂ ಕೆಲವು ಹಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಜಾನಪದದ ನೇರವಾದ ಪ್ರಭಾವವಿದೆ. ಕೆಲವೊಂದು ಹಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ರೂಪಸಾದೃಶ್ಯವಿದೆ. ಹಾಡುಗಬ್ಬವಲ್ಲದೆ ಗಂಗೆಗೌರಿಹಾಡು, ಸ್ತುತಿಪದ, ಬುಲಾಯಿಹಾಡು, ಚೌಡಿಕೆಪದ ಮೊದಲಾದ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕಾವ್ಯದ ಆಕೃತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಜನಪದ ಹಾಡುಗಬ್ಬವಿದೆಯೇ ವಿನಃ ಆಶಯ ಮತ್ತು ಧೋರಣೆಯಲ್ಲಿ ಜನಪದ ಹಾಡಿಗಿಂತ ಬಂಡಾಯ ಕಾವ್ಯ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಆಶಯದ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಅವಲೋಕಿಸಿದಾಗ ಜನಪದವು ಎಲ್ಲಿ ನಿಂತಿತೋ ‘ಬಂಡಾಯ’ ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಸಾಗಿದೆ ಎನ್ನಬಹುದು.

ಬಂಡಾಯ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಜನಪದ ಆಡುನುಡಿಯ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಲಯ, ಗೇಯತೆಗಳು ಜನಪದದ ಮೂಲ ದಾಟಿಯಂತಿರದೆ ಹಲವು ಬಗೆಯ ಬದಲಾವಣೆಗಳಾಗಿವೆ.

“ಕೆಂಡಸಂಪಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಂಡಗಳು ಅಡಗಿದ್ದು
ಮುಡಿದ ಹೆಣ್ಣುಗಳೆಲ್ಲ ಬೂದಿಯಾದೊ
ಹೆಜ್ಜೆ ಇಟ್ಟಲ್ಲೆಲ್ಲ ಕೆಂಪುಕಮಲವು ಮೂಡಿ
ಬರುವ ಜನತೆಗೆ ಹೂವು ಹಾದಿಯಾದೊ”⁴
“ಕಣ್ಣೀರು ಮುತ್ತಾಗಿ ಹೋಗ್ಯಾವೊ ಬಸವ
ಎದೆಬ್ಯಾನಿ ಹೂವಾಗಿ ಅರಳ್ಯಾವೊ ಬಸವ”⁵

ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯನವರ ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿ ಹಳೆಮೈಸೂರು ಭಾಗದ ಜನಪದಲಯ ಹಾಗೂ ಕಲಾತ್ಮಕತೆ ಯಿದ್ದರೆ ಚೆನ್ನಣ್ಣ ವಾಲೀಕಾರರ ‘ಬಸವಣ್ಣನ ಹಾಡಿ’ನಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಲಯವಿದೆ. ಕಣ್ಣೀರು ಮುತ್ತಾಗುವ, ಎದೆಬ್ಯಾನಿ ಹೂವಾಗಿ

ಅರಳುವ ಪರಿ ಅನನ್ಯವಾಗಿ ಮೂಡಿಬಂದಿದೆ. ಹಂತಿಹಾಡು, ದೊಡ್ಡಾಟ, ಸಣ್ಣಾಟ, ಡೊಳ್ಳುಹಾಡು ಮೊಹರಂಪದಗಳ ಲಯವನ್ನು ಬಂಡಾಯಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಜನಪದ ಹಾಡುಗಳಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಾಸಬದ್ಧತೆಯನ್ನು ಬಂಡಾಯಕವಿಗಳು ಅನುಸರಿಸಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರಾಸಕ್ಕಿಂತ ಲಯ, ಧ್ವನಿಗೆ ಆದ್ಯತೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಜನಪದದಲ್ಲಿ ಹಾಡುಗಳು ಮನೆಮಾತಾಗಿರುವಂತೆ, ಶಿಷ್ಟಸಾಹಿತ್ಯದ ವಚನ, ಕೀರ್ತನೆ ಹಾಗೂ ಬಂಡಾಯದ ಚಳುವಳಿಯ ಹಾಡುಗಳು ಡಿ.ಎಸ್.ಎಸ್, ಸಮುದಾಯ ಸಂಘಟನೆಗಳು, ಇತರೆ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಘಟನೆಗಳ ಜಾಥಾ ಮೂಲಕ ಗ್ರಾಮೀಣ ಭಾಗದ ಜನಮನವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿವೆ.

ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯ, ಶಿವತೀರ್ಥನ್, ಮನಜ ಮುಂತಾದವರು ದಕ್ಷಿಣ ಕರ್ನಾಟಕದ ಆಡುನುಡಿಯನ್ನು, ಚೆನ್ನಣ್ಣ ವಾಲಿಕಾರ, ಶಂಕರ ಕಟಗಿ, ಬಸವರಾಜ ಸಬರದವರ ಮುಂತಾದವರು ಉತ್ತರಕರ್ನಾಟಕದ ಆಡು ನುಡಿಯ ಸೊಬಗನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ದುಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

“ಸೌದೆಸಿಗದಂಗೆ ಸಿಗಿತಿನಿ, ಸಾವ್ಯಾರಮಯ್ಯ
ಕಳ್ಳುಪಚ್ಚಿ ಬಗಿತಿನಿ, ಕುಟ್ಟೀನಿ
ಕುಡಿತೀನಿ ಗಟಗಟನೆ, ಹೆಂಡಕುಡ್ಡಂಗೆ
ಸಾವ್ಯಾರಿ ರಕ್ತನಾ”⁶

ದಲಿತರ ಆಡುನುಡಿಗಳು ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯನವರ ಕಾವ್ಯದ ಜೀವಾಳವಾಗಿವೆ. ಕುಟ್ಟೀನಿ, ಕುಡಿತೀನಿ, ಗಟಗಟ ಇಂತಹ ಜನಪದ ನುಡಿಗಳಲ್ಲಿರುವ ಸತ್ವ ಎದ್ದುಕಾಣುತ್ತದೆ. ಗ್ರಾಮೀಣ ಪರಿಸರದಿಂದ ಬಂದ ಬಂಡಾಯ ಕವಿಗಳಿಗೆ ಉಸಿರಿನಷ್ಟೇ ಸಹಜವಾಗಿ ಆಡುಮಾತಿನ ಲಯ ದಕ್ಕಿದೆ. ಆಡುಮಾತಿನಂತೆ ‘ಹೊಟ್ಟಾಗ ಹುಣಿಸಿಹಣ್ಣು ತೊಳೆದಾಂಗ’ (ಮೂಕ ಮಾತನಾಡಿದಾಗ- ಅರವಿಂದ ಮಾಲಗತ್ತಿ) ‘ನನ್ನನಿನ್ನ ಮಾತು ಕಂಕ್ಕಾಗ ಕಾಳ ಉಳಿದಾಂಗ’ (ನನ್ನನಿನ್ನ ಮಾತು-ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯ) ಗಾದೆಮಾತುಗಳನ್ನು ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಸಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿಯೂ ಬಂಡಾಯ ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಜಾನಪದೀಯ ಅಂಶಗಳಿವೆ.

ರೈತರ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರ ಭೂಮಿ. ಜನಪದರಿಗೆ ಅಪಾರ ಪೂಜ್ಯಭಾವನೆಯಿದೆ. ಭೂಮಿಯೇ ಜನಪದರಿಗೆ ದೇವರು. ಆದರೆ ಬಂಡಾಯ ಕವಿಗಳು ಭೂಮಿಯ ಬಗ್ಗೆ ತಾಳಿರುವ ನಿಲುವು ವಿಭಿನ್ನವಾದುದು. ಇವರಿಗೆ ಭೂಮಿ ಪ್ರಶ್ನೆಯಾಗಿ ಉಳಿದಿದೆ. ನವೋದಯ ಕವಿಗಳು ವರ್ಣನಾತ್ಮಕವಾಗಿ ದುಡಿಸಿಕೊಂಡರೆ, ಬಂಡಾಯದವರಿಗೆ

ವಸ್ತುನಿಷ್ಠ ಚರ್ಚೆಯ ವಸ್ತುವಾಗಿದೆ. ಭೂಮಿಯ ಫಲವತ್ತತೆಯನ್ನು, ಅದರ ಸಾಧ್ಯತೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪುವ ಬಂಡಾಯಕವಿಗಳು ಅದನ್ನು ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಸಂಕೇತವಾಗಿ ಬಳಸಿದ್ದಾರೆ. ಭೂಮಿಯನ್ನು ಉಳುವವರು ಜನಪದರು, ಅದನ್ನಾಳುವವರು ಭೂಮಾಲೀಕರು. ಇದನ್ನು ಅರಿತಿರುವ ಕವಿಗಳು ಜನಪದರ ಸಮಾನತೆಯ ಬದುಕಿಗಾಗಿ ಭೂಮಾಲೀಕರ ವಿರುದ್ಧ ಬಂಡಾಯ ಹೂಡಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಇವರಿಬ್ಬರ ಧೋರಣೆಯಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನತೆಯಿದೆ. ಬಂಡಾಯ ಮತ್ತು ಜನಪದರಿಬ್ಬರೂ ಭೂಮಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಬರೆದರೂ ಬಹಳಷ್ಟು ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳಿವೆ. ಭೂಮಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಜನಪದರಿಗಿರುವ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಬಂಡಾಯಕವಿಗಳು ಪ್ರಥಮಬಾರಿಗೆ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದರು. ಜನಪದರ ಮುಗ್ಧತೆಯಾಚಿಗಿನ ಕ್ರೌರ್ಯದ ವಾಸ್ತವವನ್ನು ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

“ಗೇಣಗಲ ನೆಲಕ್ಕಾಗಿ, ಗಟ್ಟಿದಾರುಣ್ಯದ ಮಧ್ಯ
ಹಸಿವೆ ಮೆಟ್ಟಿಲುಹತ್ತಿ, ಆಸೆ ಬಳ್ಳಿಯಹೊತ್ತು
ಸಾಗುಮಾಡಿದ ನೆಲವ, ಭೂಸ್ವಾಮಿಗಳು ಒಂದಿಂಚು
ಬಿಡದೆ ಕಸಿದುಕೊಂಡರು”⁷

ಭೂಸ್ವಾಮಿಗಳು ಗೇಣುದ್ದದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ದಲಿತರ ಧಾರುಣ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿ ಭೂಮಿ ಬಗೆಗಿನ ಹೋರಾಟವಿದೆ. ಉಳುವವರು ಮತ್ತು ಮಾಲೀಕರು ಇಬ್ಬರ ಹುಟ್ಟಿಗೂ ಭೂಮಿ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ದುಡಿಯುವವರಿಗೆ ಭೂಮಿ ಕೇವಲ ನೆಲವಾಗಿರದೆ ಬದುಕಾಗಿದೆ. ಭೂಮಿ-ರೈತನ ಬದುಕಿಗೂ ಇರುವ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ವರ್ಗಸಂಘರ್ಷದ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಾನಂದ ಪಾತ್ರೋಟ, ಕುಂವೀ, ಮನಜ, ಗವಿಸಿದ್ಧಬಳ್ಳಾರಿ, ಚಂಪಾ, ಮಾಲತಿ ಪಟ್ಟಣಶೆಟ್ಟಿ ಮುಂತಾದ ಕವಿಗಳು ಗುರ್ತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸೂರ್ಯ ಚಂದ್ರ ನಕ್ಷತ್ರ ಮಳೆ ಮೋಡ ಇವುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಆಕಾಶವು ಜನಪದರ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಘಟಕವಾಗಿದೆ. ಭೂಮಿ ಮತ್ತು ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಜನಪದರಲ್ಲಿ ಅಪಾರವಾದ ನಂಬಿಕೆಗಳಿವೆ. ಆದರೆ ವಾಸ್ತವದ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಬದುಕನ್ನು ನೋಡುವ ಬಂಡಾಯಗಾರರಲ್ಲಿ ಜನಪದರಲ್ಲಿರುವ ಕಲ್ಪನಾ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕಾಣಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಮಣ್ಣಿಗೂ ಮುಗಿಲಿಗೂ ಮದುವೆಮಾಡಿ ನಿಬ್ಬಣ ಹೋಗುವ ಜನಪದರ ಹಾಡಿನಂತೆ ಅನನ್ಯವಾಗಿದೆ. ನೆಲ ಮುಗಿಲುಗಳ ಸಂಬಂಧ ಅನಂತವಾದ್ದರಿಂದ ಇವುಗಳನ್ನು ಕುರಿತ ಕಾವ್ಯ ಸಂಪತ್ತು ಅಗಾಧವಾಗಿದೆ. ಸೂರ್ಯ ಚಂದ್ರ ನಕ್ಷತ್ರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿರುವ ನಂಬಿಕೆಗಳು ಅದ್ಭುತವಾಗಿದ್ದು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಭಿನ್ನತೆಯನ್ನು

ಒಳಗೊಂಡಿವೆ. ಜನಪದರು, ಕವಿಗಳು ಮತ್ತು ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳು ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಿಗೂ ಆಕಾಶದ ಕಲ್ಪನೆ ಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ.

“ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಅಂಗಾತ ಮಲಗಿ
ನೋಡಿದ್ದೆ ಆಕಾಶ, ಚಿಕ್ಕ ಸೂರ್ಯ ಚಂದ್ರಾಮ
ಮೋಡ ಗುಡುಗ ಸಿಡಿಲು ಮಿಂಚು
ಹಕ್ಕಿ ಹೆಲಿಕಾಪ್ಟರು ವಿಮಾನ ಕಾಮನಬಿಲ್ಲು
ಹೌದು ರಾಜಕುಮಾರಿ ನೀನೊಂದು ಆಕಾಶ” ⁸

ಕಮಲಾ ಹೆಮ್ಮಿಗೆಯವರು ಆಕಾಶವನ್ನು ಗಂಡಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ, ಚಂಪಾರವರು ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸೂರ್ಯ ಬಂಡಾಯದ ಸಂಕೇತವಾಗಿ ಮೂಡಿ ಬಂದಿದ್ದಾನೆ. ದಲಿತಸೂರ್ಯ, ಕಪ್ಪುಸೂರ್ಯ, ಕೆಂಪುಸೂರ್ಯ ಇತ್ಯಾದಿ. ಕಾವ್ಯಗಳು ರಚನೆಯಾಗಿವೆ.

“ಎಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಅವರು ಯಂಗಿದ್ದರೂ ಅವರು
ಎಚ್ಚೆತ್ತ ಸಿಂಹಗಳು ನನ್ನಜನರು..
ಬೆಂದುಬಳಲಿದ ಜನರು ಕೆಂಪುಸೂರ್ಯನ ಕಂಡು
ಹಬ್ಬದೂಟಕೆ ಎದ್ದುನಿಂತರಲ್ಲೊ” ⁹

ಕೆಂಪುಸೂರ್ಯ ಹೊಸಬದುಕಿನ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯ ಹರಿಕಾರ, ಚಂದ್ರ ತಾರೆ ಮೋಡಗಳು ಕಾವ್ಯವಸ್ತು ಗಳಾಗಿವೆ. ಬಂಡಾಯ ಕವಿಗಳು ಹೋರಾಟದ ಬಗೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಕಾವ್ಯ ಕಟ್ಟುವರೆಂದು ನಂಬಿದ್ದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಚಂಪಾ ಹೂವು ಹೆಣ್ಣು ತಾರೆಯ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಆಕಾಶದ ಹಲವು ಮಜಲುಗಳನ್ನು ಮನುಷ್ಯನ ಬದುಕಿನ ವಿವಿಧ ನೆಲೆಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸಿ ಹೇಳಿರುವ ಕ್ರಮ ಜನಪದರ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ.

ಆಹಾರ, ವೇಷಭೂಷಣ, ವೈದ್ಯಪದ್ಧತಿ, ನ್ಯಾಯಪದ್ಧತಿಗಳನ್ನು ಜನಪದರು ನಂಬಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಆಧುನಿಕ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಶಿಷ್ಟ ಮತ್ತು ಜನಪದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳು ಪರಸ್ಪರ ಪ್ರಭಾವಬೀರಿದವು ಗಳಾಗಿವೆ. ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳಿದ್ದರೂ ಇತ್ತೀಚಿನ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಇವೆರಡರ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಜನಪದರು ಮೂಲತಃ ಮಾತೃಪ್ರಧಾನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ಉಳಿಸಿ ಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಸಪ್ತಮಾತೃಕೆಯರ ಆರಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣು ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆ. ಬಂಡಾಯ ಕವಿಗಳು ಹೆಣ್ಣು ಗಂಡುಗಳೆರಡರ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಕಾವ್ಯ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ದೇವತೆಗಳು ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಪ್ರತೀಕವೆಂದು ಅದನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದ್ದಾರೆ.

“ಹೀಂಗ್ಯಾಕೋ ಹನುಮ ಹೀಂಗ್ಯಾಕೋ

ಬಸವೇರ್ಗಿ ಬಿಡುವುದು ಯಾವ್ಲೆಕ್ಕೋ

||ಪ||

ಹೆಣ್ಣಿನ ಮಾನವ ಕಾಯ್ದಾವ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಲಂಕಾವ ಸುಟ್ಟಾವ

ನಿನ್ನ ಹೆಸರಿನಾಗ ಮ್ಯಾಲ್ನೋರೋ, ಮೋಜು ನಡಸ್ಯಾರಪ್ಪ

ಭರಪೂರೋ

ನಮ್ಮವರ ಗೋಳು ಎಲ್ಲೆಪ್ಪ, ಕೇಳುವವರು ಯಾರ್ಯಾರ ಈಗಪ್ಪ”¹⁰

ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಹನುಮಪ್ಪನನ್ನು ಜನಪದರು ಪೂಜಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹನುಮಪ್ಪನಿಲ್ಲದ ಗ್ರಾಮಗಳಿಲ್ಲ. ಊರ ರಕ್ಷಕನಾಗಿ, ಕಷ್ಟ ನಿವಾರಕನಾಗಿ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಬೆರೆತು ಹೋಗಿದ್ದಾನೆ. ಕವಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿರುವ ಅಸಮಾನತೆಯನ್ನು ತೆರೆದಿಟ್ಟು ಬಸವಿ ಬಿಡುವ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಬಡವರ ಗೋಳನ್ನು ಕೇಳುವವರು ಯಾರು? ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಗ್ರಾಮದೇವತೆಗಳನ್ನು ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ ಬಂಡಾಯ ಕವಿಗಳು ಆ ಮೂಲಕ ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಸಮಾನತೆ ನಿವಾರಣೆಯಾಗದಿರುವುದಕ್ಕೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ.

ಸಸ್ಯಜಗತ್ತಿನ ಮರ ಗಿಡ ಬಳ್ಳಿಗಳ ಬಗೆಗೆ ಜನಪದರಿಗೆ ಆಯಾ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ವಿವಿಧ ರೀತಿಯ ನಂಬಿಕೆಗಳಿವೆ. ಮರಗಳನ್ನು ದೇವತೆಗಳಾಗಿ ಪರಿಭಾವಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಒಂದೊಂದು ಮರವು ಒಂದೊಂದು ದೇವತೆಯಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಬಗೆಬಗೆಯ ಸಸ್ಯ ವೃಕ್ಷ ಬೇರು ಬಳ್ಳಿ ಹೂ ಹಣ್ಣು ಕಾಯಿ ಎಲೆಗಳೂ ಜನಪದರ ಜೀವನಾಡಿಯಾಗಿವೆ. ಕೆಲವು ಸಸ್ಯಗಳು ಔಷಧವಾಗಿವೆ. ಜನಪದ ವೈದ್ಯಕ್ಕೆ ಸಸ್ಯಲೋಕವೇ ಮೂಲ ಆಕರವಾಗಿದೆ. ಬಂಡಾಯ ಕವಿಗಳು ಸಸ್ಯಲೋಕವನ್ನು ಜನಪದರಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಕಂಡರೂ ಆಕರ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ಯವಿದೆ. ಆರಂಭದ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಬದುಕಿನ ನೋವು ಯಾತನೆ ಕೇಂದ್ರವಸ್ತುಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಆನಂತರ ಹೂವು ಮರ ಗಿಡ ಬಳ್ಳಿ ಬಗ್ಗೆ ಚಂಪಾರಂತವರು ಕಾವ್ಯ ಬರೆದರು. ಸಂಪಿಗೆಯನ್ನು ಕುರಿತು

“ನೂರಾರು ಹಾವುಗಳು ಊರೆಲ್ಲಾ ನೋವುಗಳು

ಸಂಪಿಗೆಯ ಮರದಲ್ಲಿ ಸಾವಿನಾಟ

ಕೊಂಬೆಕೊಂಬೆಯ ಕೆಳಗೆ ಮಸೆದ ಕತ್ತಿಯಸಾಲು

ಹೆಣಗಲುಯ್ಯಾಲೆಯಲಿ ಮರದಕುಣಿತ”¹¹

ಸಂಪಿಗೆ ಮರವನ್ನು ಸಾಂಕೇತಿಕವಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡು ವಿಶಿಷ್ಟ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ದಮನಿತರ ಗುಡಿಸಲಿಗೆ ಬೆಂಕಿಯಿಟ್ಟು ಎಳೆಮಕ್ಕಳ ಕೊರಳದನಿ

ಕಿತ್ತು ರಾಜರಾದವರು, ಅಧಿಕಾರ ಪಡೆದವರು ನಿರಂತರ ಶೋಷಣೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವವರನ್ನು ಸಂಪಿಗೆಮರದ ಸಾಕ್ಷಿಯಲ್ಲಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಬಡವ ಶ್ರೀಮಂತರ ನಡುವಿನ ವರ್ಗಹೋರಾಟ, ಉಳ್ಳವರು ಇಲ್ಲದವರ ನಡುವಿನ ಹೋರಾಟ, ಅಸಮಾನತೆಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ನಿರಂತರವಾಗಿರುವ ಬಡತನ, ಹಸಿವು, ಶೋಷಣೆ, ನೋವು ಯಾತನೆಗಳ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಹಲವುತರನಾದ ಸಸ್ಯಗಳ ಮೂಲಕ ಬದುಕನ್ನು ನೋವಿನ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟು ಅರ್ಥೈಸುವುದನ್ನು ಬಂಡಾಯ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ.

ಜನಪದರಿಗೂ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಆತ್ಮೀಯವಾದ ಸಂಬಂಧವಿದೆ. ಭಾರತೀಯ ಜಾನಪದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೇ ಜೀವಕೇಂದ್ರಿತವಾದುದು. ಮನುಷ್ಯರಂತೆ ಜೀವವಿರುವ ಸಕಲ ಜೀವಿಯೂ ಜನಪದರಿಗೆ ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ದೇಶದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ದೊಡ್ಡ ಕೊಡುಗೆಯಾಗಿದೆ. ಪ್ರಾಣಿ ಜಾನಪದಕ್ಕೂ ಬಂಡಾಯ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೂ ಸಂಬಂಧವಿದೆ. ಬಂಡಾಯ ಕವಿಗಳು ಪ್ರಾಣಿಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಮೂಲಕ ಸಮಾಜದ ಅಸಮಾನತೆಯನ್ನು ತೆರೆದು ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆಕಳು ನಾಯಿ ನರಿ ಗೂಳಿ ಹಂದಿ ಹಾವು ಬೆಕ್ಕು ಹದ್ದು ಕಾಗೆ ಆಮೆ ಕತ್ತೆಗಳ ಮೂಲಕ ಅವುಗಳ ಗುಣ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯತೆಯನ್ನು ವಿಡಂಬಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಜನಪದರು ಆದರ್ಶವಾಗಿ ಕಂಡಿದ್ದರೆ, ಕವಿಗಳು ಆದರ್ಶಕ್ಕಿಂತ ಕಟುವಾಸ್ತವದ ಕಡೆಗೆ ದೃಷ್ಟಿಹರಿಸಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ನಮ್ಮದು ಹಬ್ಬಗಳ ದೇಶ. ಪರಂಪರಾಗತವಾಗಿ ಬಂದಿರುವ ಹಬ್ಬ ಆಚರಣೆಗಳು ಜನಪದರ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಹಾಸುಹೊಕ್ಕಾಗಿವೆ. ಧಾರ್ಮಿಕ ವಿಧಿವಿಧಾನ ದೇವರು ಹಬ್ಬ ಇವುಗಳಿಗೆ ಅಂತರ್ ಸಂಬಂಧವಿದೆ. ಯುಗಾದಿ, ದೀಪಾವಳಿ, ಹೋಳಿಹಬ್ಬ, ಕಾರ್ತಿಕ, ಗೌರಿಗಣೇಶ, ರಂಜಾನ್, ಮೊಹರಂ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಾ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ದವನಹುಣ್ಣಿಮೆ, ಸೀಗಿಹುಣ್ಣಿಮೆ, ಕಾರಹುಣ್ಣಿಮೆ, ಮಣ್ಣೆತ್ತಿನ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ ಕೃಷಿಯ ಆರಂಭವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದರೆ, ನಾಗರಪಂಚಮಿ, ಗೌರಿಹಬ್ಬ, ಕಾರ್ತಿಕ, ಮಹಾನವಮಿ, ಹೋಳಿಹಬ್ಬ ಮುಂತಾದವು ಸಾಮೂಹಿಕ ಆಚರಣೆಗೊಳಪಟ್ಟಿವೆ. ಆಚರಣೆಗಳು ಕೋಮು ಭಾವನೆಯನ್ನು ಅಳಿಸಿ ಬಾಂದವ್ಯವನ್ನು ಬೆಸೆಯುತ್ತವೆ ಎಂಬುದು ಜನಪದರ ನಂಬಿಕೆಯಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಬಂಡಾಯ ಕವಿಗಳು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಆಚರಣೆಯ ಮೂಲಕ ಹಬ್ಬಗಳನ್ನು ನೋಡುವುದಿಲ್ಲ. ಹಬ್ಬದ ಸಂಭ್ರಮವನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸುವರು. ಆದರೆ ಸಮಕಾಲೀನ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಹಬ್ಬವೂ ಸಂತೋಷ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಹಬ್ಬಗಳ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಬೇರೂರಿರುವ ಮೂಢನಂಬಿಕೆಗಳನ್ನು, ಅನಗತ್ಯ ವ್ಯಯಮಾಡಿ ಸಾಲದ ಸುಳಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕುವುದನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಯುಗಾದಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಹಲವಾರು ಬಂಡಾಯ ಕವಯತ್ರಿಯರು ಹೆಚ್ಚು ಸಂವೇದನಾಶೀಲರಾಗಿ ಸ್ಪಂದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸುಕನ್ಯಾ ಮಾರುತಿ ತಮ್ಮ ತಾಜಮಹಲಿನ ಹಾಡು ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ

“ಉಗಾದಿಯ ಉರಿಯಲ್ಲಿ
ಎದೆಬಿರಿದು ಬಟಾಬಯಲು
ಬೆಳಗೆಲ್ಲ ಹೊರಚೆಲ್ಲಿ ಹರಿದಾಡುವಾಗ
ನನಗಾಗಿ ನನ್ನ ನೆಲೆ ನಗುವುದಿಲ್ಲ”¹²

ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿ ಯುಗಾದಿ ಸಂಭ್ರಮವಾಗಿರದೆ ನೋವು ನಿರಾಸೆಯಾಗಿ ತಂದಿದೆ. ಯುಗಾದಿಯ ಉರಿಯಲ್ಲಿ ನೆಲದನಗೆ ಬೆಂದು ಹೋಗಿರುವುದನ್ನು, ಅಪಾಯದ ಸಂಕೇತವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ವರ್ತಮಾನದ ನೋವು ನಿರಾಸೆಗಳ ನಡುವೆ ಹಬ್ಬ ಸಂಭ್ರಮವನ್ನು ತಂದಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಹಬ್ಬದ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನು ಬಯಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಸಮಾನತೆ, ಅನ್ಯಾಯ, ಶೋಷಣೆಗಳು ಜೀವಂತವಾಗಿರುವಾಗ ಯಾವ ಹಬ್ಬ ಆಚರಣೆಗಳೂ ಸಂಭ್ರಮವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಲಾರವು ಎಂಬುದು ಇವರ ನಿಲುವಾಗಿದೆ.

ಕೃಷಿ ಪ್ರಧಾನವಾದ ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಮಳೆಗಾಗಿ ಪರಿತಪಿಸುವ ರೈತವರ್ಗವನ್ನು ಇಂದಿಗೂ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಮಳೆ ಬರದಿದ್ದರೆ ಬರಗಾಲ ಆವರಿಸುತ್ತದೆ. ಬರಗಾಲ ಬಂದರೆ ದನಕರುಗಳನ್ನು ಮಕ್ಕಳು ಮರಿಗಳನ್ನು ಮಾರಿ ಬದುಕಿದ್ದಾರೆಂದು ಜನಪದ ಕಾವ್ಯಗಳು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ. ತೀವ್ರತರವಾದ ಬರಗಾಲಬಿದ್ದರೆ ಮಳೆಗಾಗಿ ಪರಿತಪಿಸುವ ಜನಪದರು ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಾರೆ, ಮುಗಿಲ ಕಡೆಗೆ ಮುಖಮಾಡಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವ ರೈತನ ಯಾತನೆ ನೋವಿನಿಂದ ಕೂಡಿರುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಬರಗಾಲದ ಬಗೆಗೆ ಬರೆಯದ ಬರಹಗಾರನಿಲ್ಲ. ಬಂಡಾಯ ಬರಹಗಾರರು ಸಮಾಜದೊಡಲಿನ ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ಇಡಿಯಾಗಿ ತೆಗೆದು ತೋರಿಸಿದ ನೋವಿನ ಚಿತ್ರಣಗಳನ್ನು ಕಾವ್ಯದ ಮೂಲಕ ಕಟ್ಟಿಕೊಟ್ಟರು. ಜನಪದದಲ್ಲಿ ಬರಗಾಲದ ತೀವ್ರತೆಯನ್ನು ಮನಗಾಣಿಸುವ ತ್ರಿಪದಿ, ಲಾವಣಿ, ಕಥನಕವನ, ಜೀಪದಗಳಿವೆ. ಬಂಡಾಯ ಕವಿಗಳು ಬರಗಾಲದ ಭೀಕರತೆಯನ್ನು ಕಾವ್ಯಗಳ ಮೂಲಕ ಪರಿಚಯಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಬರಗಾಲ ಹಾಗೂ ಮಳೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಇಬ್ಬರಲ್ಲೂ ಸಾಮ್ಯತೆಯಿದೆ. ಜನರದನಿಯಾಗಿ ಜನಪದರ ಮುಂದುವರಿಕೆಯಾಗಿರುವ ಬಂಡಾಯಕಾವ್ಯ ಹೆಚ್ಚು ವೈವಿಧ್ಯವಾಗಿದೆ.

‘ಅನ್ನನೀರು ಸಿಗದಕ್ಕೆ ಗೂಳಿ ಕಿತ್ತೊಂಡ್ದೋಗಿ

ಬರಗಾಲ್ದಾಗ ಸತ್ತ ಕಥೆಯಾರಿ
ಬರಗಾಲ ಬರುವುದು ಸಾವ್ಕಾರ ಬಲಿಲಿಕ್ಕೆ
ಇದೆಂಥಾ ದೇಶಾ ನೋಡಾರೀ.”¹³

ಬರಗಾಲದ ಭೀಕರತೆಯನ್ನು ಅನಾವರಣ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಭೂಮಿ ಆಕಾಶಗಳು ಬಿಸಿಲ ಬೇಗೆಗೆ ಕುದ್ದು ಗಿಡಗಂಟೆಯೆಲ್ಲಾ ಕರಕಾಗಿ ಮಳೆ ದೇಶಾಂತರ ಹೋಗಿದೆಯೆಂದು ಕಳವಳ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಬರಗಾಲವು ಸಾಹುಕಾರರು ಮತ್ತಷ್ಟು ಶ್ರೀಮಂತರಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಗುರ್ತಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯನವರ ‘ಅಲ್ಲೆಕುಂತವರೆ’ ಖಂಡಕಾವ್ಯವೂ ಬರಗಾಲದ ತೀವ್ರತರ ಚಿತ್ರಣದಿಂದ ಶುರುವಾಗುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ.

ಹೀಗೆ ಹಾಡುಗಬ್ಬದ ದ್ವಿಪದಿ, ತ್ರಿಪದಿ, ಚೌಪದಿ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲೂ ಕಾವ್ಯಗಳು ರಚನೆಯಾಗಿವೆ. ಚಂಪಾ, ಕಾಳೇಗೌಡ ನಾಗವಾರ, ಬರಗೂರು ರಾಮಚಂದ್ರಪ್ಪ, ಗವಿಸಿದ್ಧ ಬಳ್ಳಾರಿ, ಲತಾ ರಾಜಶೇಖರ, ಕಮಲಾ ಹೆಮ್ಮಿಗೆ, ಅಮರಚಿಂತ, ಬಸವರಾಜ ಸಬರದ ಮುಂತಾದವರು ರಚಿಸಿರುವ ಕಾವ್ಯಗಳು ಬರಗಾಲ ಕುರಿತ ದಟ್ಟವಾದ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ನಮ್ಮ ಮುಂದಿಡುತ್ತವೆ.

ಶಿಷ್ಟಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಜಾನಪದವು ತಾಯಿಬೇರಾಗಿ ಚಿಗುರಿದರೆ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಮುಖಾಮುಖಿಯಾಗಿರು ವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಹಿಂದಣ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಅಧಿಕ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಆಧುನಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಜನಪದ ಸಂವೇದನೆಯನ್ನು ಗರ್ಭೀಕರಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಅತ್ಯಂತ ದಟ್ಟವಾಗಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸುವ ಮೂಲಕ ಪ್ರಾಚೀನ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕಿಂತ ವಿಭಿನ್ನ, ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ನಮ್ಮ ಮುಂದೆ ತೆರೆದಿಟ್ಟಿದೆ. ಅಕ್ಷರ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ದಕ್ಕಿಸಿಕೊಂಡ ವರ್ಗವು ಸುಪ್ರವಾಗಿದ್ದ ತಮ್ಮ ಜೀವನದ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಮುಕ್ತವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಗ್ರಾಮೀಣಾನುಭವದ ಲೇಖಕರು, ಜನಪದರ ಬದುಕನ್ನು ತಮ್ಮ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಮೊದಲ ಕಾಲಘಟ್ಟಕ್ಕಿಂತ ದಲಿತ ಬಂಡಾಯ ಪಂಥ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಈ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿಬಂದಿವೆ.

ಕೊನೆಟಿಪ್ಪಣಿ

1. ಚೆನ್ನಣ್ಣ ವಾಲಿಕಾರ: ಆಯ್ದ ಕವನಗಳು. ಗುಲ್ಬರ್ಗ. 1997 ಪುಟ-27.
2. ಅರ್ಜುನಗೊಳಸಂಗಿ: (ಸಂ) ಅರವಿಂದ ಮಾಲಗತ್ತಿ. ಕಾವ್ಯವಿಮರ್ಶೆ. ದಲಿತ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು ಗದಗ 2009. ಬಿಡಿಪ್ರತಿಗಳು ಪುಟ-33.
3. ಕೆ.ಬಿ.ಸಿದ್ದಯ್ಯ, ಹೆಚ್.ಗೋವಿಂದಯ್ಯ, ನಟರಾಜ್ ಬೂದಾಳ್(ಸಂ) ದಲಿತಕಾವ್ಯ. ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ ಬೆಂಗಳೂರು-1996 ಕೆ.ರಾಮಯ್ಯ-ಬರುತಿಹೆವು ನಾವು. ಪುಟಸಂಖ್ಯೆ-258
4. ಸಿದ್ದಲಿಂಗಯ್ಯ: ನನ್ನಜನಗಳು ಮತ್ತು ಇತರ ಕವಿತೆಗಳು. ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆ ಬೆಂಗಳೂರು. 1983. ಸಂಪಿಗೆ ಮರದಲ್ಲಿ-ಪುಟ-67.
5. ಚೆನ್ನಣ್ಣ ವಾಲಿಕಾರ: ಆಯ್ದ ಕವನಗಳು ಗುಲ್ಬರ್ಗ. 1997. ಬಸವಣ್ಣನಹಾಡು ಪುಟ-27.
6. ಸಿದ್ದಲಿಂಗಯ್ಯ: ನನ್ನಜನಗಳು ಮತ್ತು ಇತರ ಕವಿತೆಗಳು ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆ ಬೆಂಗಳೂರು. 1983. ಒಂದು ಮೂಲೆಯಹಾಡು. ಪುಟ-4
7. ಮುನಿವೆಂಕಟಪ್ಪವಿ: ದಲಿತ ಚಳುವಳಿ ಒಂದು ಅವಲೋಕನ. ವಿಚಾರವಾದಿ ಪ್ರಕಾಶನ ಮೈಸೂರು 1998 ಕೆಂಡದನಡುವೆ. ಪುಟ-35
8. ಚಂಪಾ: ಶಾಲ್ಮಲಾ ನನ್ನ ಶಾಲ್ಮಲಾ. ಆಂದೋಲನ ಗದಗ 1977 ನನ್ನ ಆಕಾಶ
9. ಸಿದ್ದಲಿಂಗಯ್ಯ: ನನ್ನಜನಗಳು ಮತ್ತು ಇತರ ಕವಿತೆಗಳು ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆ ಬೆಂಗಳೂರು. 1983. ಕೆಂಪುಸೂರ್ಯ. ಪುಟ-36
10. ಚೆನ್ನಣ್ಣ ವಾಲಿಕಾರ: ಕಗ್ಗತ್ತಲೆ ಖಂಡಕಾವ್ಯದ ಹಾಡು ಗುಲ್ಬರ್ಗ 1994 ಪುಟ-3.
11. ಸಿದ್ದಲಿಂಗಯ್ಯ: ನನ್ನಜನಗಳು ಮತ್ತು ಇತರ ಕವಿತೆಗಳು ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆ ಬೆಂಗಳೂರು. 1983. ಕೆಂಪುಸೂರ್ಯ. ಪುಟ-84
12. ಸುಕನ್ಯಾ ಮಾರುತಿ: ನಾನೆಂಬ ಮಾಯೆ, ಸಪ್ತಬುಕ್ ಹೌಸ್ ಬೆಂಗಳೂರು 2007 ಪುಟ-17

13. ಚೆನ್ನಣ್ಣ ವಾಲಿಕಾರ: ಕಗ್ಗತ್ತಲೆ ಖಂಡಕಾವ್ಯದ ಹಾಡು ಗುಲ್ಬರ್ಗ 1994.
ಪುಟ-137

ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

1. ಅರ್ಜುನ ಗೊಳಸಂಗಿ (ಸಂ): ಅರವಿಂದ ಮಾಲಗತ್ತಿ ಅವರ ಕಾವ್ಯದ
ವಿಮರ್ಶೆ. ದಲಿತ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು. ಗದಗ. 2009

2 .ಮಂಜುಳ. ಬಿ. ಎಸ್ : ದಲಿತ/ಬಂಡಾಯ ಕಾವ್ಯ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ
ಅಧ್ಯಯನ. ರಾಜ್ ಪ್ರಕಾಶನ. ಮೈಸೂರು-2017

3. ಬಸವರಾಜ ಸಬರದ: ಬಂಡಾಯ ಕಾವ್ಯ ಮತ್ತು ಜಾನಪದ. ಕರ್ನಾಟಕ
ಜಾನಪದ ಅಕಾಡೆಮಿ. ಬೆಂಗಳೂರು 1997

4 .ವಿಠಲರಾವ್ ಮುಕರಂಬಾ: ಚೆನ್ನಣ್ಣವಾಲಿಕಾರರ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಂಡಾಯದ
ತಾತ್ವಿಕ ಧೋರಣೆ. ಅನ್ನದಾನಿ ಭೈರವ ಪ್ರಕಾಶನ ಬೆಂಗಳೂರು 2017